ROLUL EDUCAȚIEI ÎN FORMAREA COMPETENȚELOR ŞI A CONŞTIINȚEI AXIOLOGICE A PERSONALITĂȚII TÂNĂRULUI

Valentina MOVILA

Formarea şi dezvoltarea personalității axiologice a tânărului se realizează prin asimilarea individuală a reperelor valorice dezirabile social, ceea ce conduce la formarea unui cadru referențial axiologic. Conceptul de *referențial axiologic* semnifică totalitatea mobilurilor individuale şi a normativelor supraindividuale, interiorizate de subiect; a premiselor atitudinale şi comportamentale prezente în orice act de valorizare, dar şi o valoare culturală dobândită, care condiționează asimilarea altor valori [1]. Restructurarea referențialului axiologic este determinată de intensificarea contactelor cu diferiți stimuli culturali.

Odată cu democratizarea vieții sociale şi deschiderea spre cultura altor țări, în societatea moldovenească s-a produs un aflux de valori şi pseudovalori noi, astfel încât parametrii axiologici sunt greu de stabilit. Pentru a putea face față noilor valori, tânărul trebuie să-şi formeze *competența axiologică*, prin care înțelegem capacitatea lui de a distinge valorile de nonvalori şi pseudovalori şi de a le integra în sistemul axiologic al personalității sale. Configurarea sistemului valoric începe în perioada preadolescentină (12-13 ani) şi îşi atinge apogeul spre finele adolescenței, începutul perioadei de tinerețe (18-20 ani), rămânând a fi un proces deschis.

Interiorizarea valorilor, formarea atitudinilor de valoare şi a sistemelor de valoare, reprezintă o parte organică a două procese fundamentale, care se desfăşoară de-a lungul întregii vieți a individului: socializarea (ca proces social spontan) şi educația (ca proces social conştient, metodic), având ca obiectiv formarea unei personalități integre.

Tabel

Din ce surse învățați Dvs. felul de a fi al culturii?

Variante de răspuns		*În I rând*	*În al II-lea rând*	*În al III-lea rând*
1.	De la părinți	57,3%	33,1%	9,6%
2.	De la profesori	27,9%	31,3%	40,8%
3.	Din sursele mass-media	29,9%	32,7%	37,4%
4.	De la grupul de prieteni	23.5%	29,8%	46,7%
5.	Din literatura citită	11,1%	12,3%	76,6%
6.	Din mediul stradal	5,4%	7,3%	87,3%
7.	Altele	7,5%	9,7%	82,8%

Sursa: Studiul autorului *„Atitudini, valori şi stiluri de viață ale tineretului studios din Republica Moldova”*, an.2011, N*750

Părinților le revine locul central în formarea atitudinilor de valoare, fapt confirmat şi de rezultatele cercetărilor sociologice. Reflecția dată este susținută de 57,3% dintre subiecții investigați, care plasează părinții pe I loc în ierarhia agenților de transmitere a modelelor culturale, pe următoarele trei poziții, în ordinea intensității influenței pe care o exercită asupra orizontului valoric al tinerilor sunt: mass-media (29,9%), profesorii (27,9%) şi grupul de prieteni (23,5%), care intervin în etapa a doua de socializare, cea secundară.

Menționăm că valorile şi atitudini educative ale familiilor sunt foarte diverse, diversitatea rezultând, în parte, din structura socială a ei: apartenența socioprofesională, nivelul de instruire, nivelul economic, mediul de reşedință, ideologia familială, tipul de interacțiune familială etc. [2, p.61].

Apare întrebarea: *în lipsa familiei sau în cazul incompetenței ei, cine le formează, le altoieşte aceste valori?* Experții ne sugerează că aceasta se face implicit, incidental şi sporadic, pentru că la nivel micro lipseşte stategia de formare a valorilor, iar la nivel macro, strategiile au mai mult un caracter declarativ. Şi, în acest sens, *profesorul trebuie să servească ca model, să promoveze anumite valori, prin atitudinea şi prin valorile sale,* deoarece nu avem astăzi conturată „personalitatea societății" ca concept integrator.

Suntem în epoca informațională, sursele educaționale sunt diverse, la fel şi factorii educaționali sau diversificat. Dacă anterior factorii educaționali puteau fi identificați cu uşurință: familia ca mediu primar de socializare, şcoala ca mediu secundar de socializare şi educare, în mediul rural aliindu-se şi comunitatea care avea o influență educațională majoră, prin minicomunitățile sau mediile psihosociale mai restrânse, precum: comunitatea vecinilor, rudelor, a familiei extinse etc., astăzi factorii tradiționali au o influență mai minoră. Ba chiar mai mult, referindu-ne la fenomenul urbanizării, credem că tinerii din mediul rural tind, la vârste precoce, să meargă în mediul urban unde sunt influențați de o multitudine de alți factori. Ne aflăm astăzi în perioada de tolerare a diversității, care perturbează procesul de identificare a parametrilor axiologici, aşa cum susțin unii dintre experții intervievați *„nu întotdeauna avem criterii clare despre ce e bine şi ce e rău într-o diversitate atât de mare"* (II_urban_f_ro_13). Acceptarea diversității se impune tot mai mult astăzi, fiind considerată ca fiind un element al relațiilor democratice: *„nu ne imaginăm că astăzi toată lumea ar merge pe un model, că toți ar stabili parametri rigizi ai principiilor de comunicare prosocială, pozitivă. Acceptăm diversitatea pentru că e bună, pentru că e comodă, pentru că o considerăm un element al relațiilor democratice"* (II_urban_m_ro_12), dar şi un pericol foarte mare în stabilirea limitelor dintre acceptarea diversității şi indiferență: *„acceptarea diversității deseori alunecă în infiderență şi aceasta se întâmplă şi în mediul academic"*.

Cu toate acestea, instituțiile de învățământ încearcă să se implice în conturarea sistemului valoric al tinerilor, la toate nivelurile. Pornind de la faptul că educația este explicită şi implicită, experții din instituțiile de învățământ consideră că tot ce ține de aspectul explicit, curricular, finalitățile sunt clare.

Atunci însă când ne referim la aspectul moral, axiologic, educația se desfăşoară în mod implicit, cu finalități slab conturate. Se pare că mediul academic nu este preocupat şi nu are ca componentă în cadrul educației explicite finalitatea axiologică, axându-se, în special, pe componenta intelectuală. Astfel, educația axiologică se produce implicit, aşa cum se întâmplă: *„dacă contextul respectiv este unul benefic atunci este benefic, dacă este unul malefic, a atunci este malefic... în macrosocial nu există o imagine foarte clară a idealului moral”.* (II_urban_f_ro_13) În parte, acest fapt poate fi determinat de favorizarea valorilor personale, dar şi de faptul că, în tranziția de la societatea închisă, totalitaristă spre cea deschisă, democratică, nu am reuşit să stabilim reperele axiologice specifice acestui tip de societate, plasându-ne, în acest sens, la nivelul societății incerte, periculoase din punct de vedere axiologic. Sistemul de valori fiind unul neclar, individul este dezorientat, debusolat în planul valorilor sociale, valoarea devenind pentru el o chestie de moment: îi convine – o percepe ca valoare, nu-i convine – o priveşte ca antipod. Cel mai grav în cadrul societății ambigue, cu caracter de tip incert, aşa cum este societatea noastră de astăzi, sunt repercusiunile comportamentale ale celor care cresc şi se dezvoltă. Lipsiți de repere axiologice clare, ei devin periculoşi social, fiind greu să prognozezi reacția şi comportamentul lor.

În condițiile create, când diversitatea s-a transformat în incertitudine şi indiferență, cât n-ar fi de paradoxal, se pare că pentru a ajunge la anumite rezultate este necesar de aplicat mecanismul de impunere, de control ca mecanismul de autoconservare a societății.

Orice societate are un miez axiologic, în situația când acest miez dispare este pusă la îndoială însăşi existența societății. În situația când valorile, conținutul valorilor, mesajul valorilor, miezul axiologic s-a uzat şi nu mai corespunde societății, societatea devine foarte şi foarte vulnerabilă. Trebuie să avem o claritate: ce fel de societate vrem să construim, care sunt aceste valori, să nu declarăm una şi să facem alta, fiindcă atunci apare discrepanța dintre percepțiile sociale a celor care cresc şi se educă şi cei care educă, atunci dispare reperul axiologic – nu-l mai consideră ca un reper de viață.

În concluzie, menționăm că conştiința axiologică se formează şi evoluează ca rezultat al interiorizării lumii prin acțiunile exterioare şi al dezvoltării gândirii de la concret la abstarct. În ansamblul său, tineretul nu poate şi nu trebuie privit ca o categorie demografică omogenă, care exclude particularitățile proprii diferitelor sale vârste şi etape de dezvoltare, şi nici ca o entitate abstractă, independentă de condițiile de existență ale societății în care trăiesc.

Referințe:

1. DIACONU, M., JUNGA, I. *Pedagogie.* [Accesat 01.06.2013] Disponibil:http://www.biblioteca-digitala.ase.ro/biblioteca/carte2.asp?id=387&idb
2. STĂNCIULESCU, E. *Sociologia educației familiale.* Iaşi: Polirom, 1997. ISBN 973-9248-69-1.